



**concerto
BUDAPEST**

MAGYAR KINCSEK 4.

Ránki Fülöp | Angelica Leánykar
Concerto Budapest | Kovács János

2023. ÁPRILIS 20., csütörtök, 19.30
Pesti Vigadó

LISZT: Malédiction, S.121

LISZT: 2. (A-dúr) zongravaverseny S.125

-szünet-

LISZT: Dante-szimfónia S.109

I. Inferno

II. Purgatorio

Közreműködik: **Ránki Fülöp** zongora

Angelica Leánykar (karigazgató: **Gráf Zsuzsanna**)

Concerto Budapest

Vezényel: **Kovács János**



Tisztelt Közönségünk!

Az idei évadban szeretnénk a koncertjeinken elhangzó műveket és alkotóikat még közelebb hozni Önökhöz, ezért a Concerto Budapest műsorfüzetei megújultak. Felkértük néhány zenerajongó és a klasszikus zenei koncertek törzsközönségéhez tartozó barátunkat, hogy a személyes reflexióikat és zenetörténeti ismereteiket egyesítve ajánlókat fogalmazzanak meg. Szerzőink között szerepelnek olyan barátaink, akik maguk is aktívan részt vesznek a zenei életben, mások pedig civil foglalkozásuk mellett a szabadidejüket töltik évtizedek óta rendszeresen a hangversenytermekben. Érdekességeket, egyéni értelmezéseket és emlékeket egyaránt megemlítenek programajánlójukban. Fogadják szeretettel a személyes hangvételű műismertetőket .

Liszt Ferenc Malédiction

Körner
Tamás



Liszt kedvenc hangszere egyértelműen a zongora volt, kora egyik legjobb zongoristájaként ismerték. Történetek tucatjait ismerjük arról a szinte mágikus hatásról, amit a közönségre gyakorolt, népszerűsége és a koncertjeit kísérő szinte hisztérikus hangulat csak a 20. század popsztárjaihoz hasonlítható. Különleges adottságai voltak: ha elé tettek egy zenekari partitúrát, amit korábban soha nem látott-hallott, azonnal tökéletes zongoraátíratot improvizált belőle.

Nem tudjuk, hallotta-e valaha Liszt a zongorára és vonósokra írt versenyművét, az úgynevezett *Malédictiont*, de a ránk maradt kéziratok szerint 1830 és 1840 között többször is vissza-visszatért a darabhoz, javíthatott rajta, amíg a ma játszott, végső formáját elnyerte. Az is kisebb rejtély, miért választotta a szó-lóhangszer kíséretére a vonóskart, miközben minden szóló zongorát alkalmazó versenyműve harsonákat és timpanit alkalmazó szimfonikus zenekarra íródott.

Az egytétéles darab Liszt egyik legkorábbi próbálkozása a szonáta-formából történő előrelépésre, jóllehet szerkezete megtartja a fő és melléktémát bemutató expozíció, kifejtés és visszatérés struktúráját. Liszt a mű egyes részeit nevekkal látta el, a nyitó főtémához a *Malédiction* (átok) szót írta a kottába, ezt a darab későbbi pontjain számos más karakterjelzés követi, pl. könnyek, gyötrelém. A *Malédictiont* először a darab 1915-ös kiadása használta a teljes versenymű címeként, az elnevezés tehát nem Lisztől származik.

A *Malédictionnak* a 19-20. századi koncertrepertoárban mostoha sors jutott, népszerűsége nem mérhető a három nagy zongoraversenyéhez (A-dúr, Esz-dúr, Haláltánc). Az okokat keresve talán a mű viszonylagos rövidségét (alig 14 perc) és a vonósok kíséretét említhetjük: a darab nehezen illeszthető a rutin koncertek nyitány-versenymű első felébe, hiszen ahhoz túl rövid és a csak vonósok alkalmazása is amolyan luxus egy olyan hangversenyen, ahol az est többi darabját nagy szimfonikus zenekar szólaltatja meg.

Liszt Ferenc A-dúr zongoraverseny

Vajda
János



40 éves koromig kínzó helyhiány akadályozta a lemezgyűjtést. Bármit megszerelve, ha később jobb előadást találtam belőle, cserélnem kellett. Több Liszt zongoraverseny LP váltotta egymást, amikor szembejött Richter és Kondrashin 35 mm szalagra vett analóg felvétele a Londoni Szimfonikusokkal Philips lemezen. Máig nem hallottam ennél nagyszerűbbet.

Liszt ugyanazon évben jegyzi le több versenymű vázlatát, de felhagyott a folytatással. Mindkét végleges zongoraversenyét negyedszázad alatt újraprofilálta, még a bemutatók után is átdolgozta. Ugyanis fiatalon Európa szerte imádott előadóként briliáns zongoraszólistát adott, sokat improvizált, ismert művek parafrázisait játszotta, ötleteit utólag jegyezte le és használta fel vagy elvetette. 39 évesen végre tapasztalatot szerezhetett a hangszerek és hangszercsoportok hatásos használatához. Más formátumokhoz képest kevés zenekari műve, amiket már az utókornak szánt, hosszú vajdás eredménye. Valamennyi remekmű, olykor jellegzetes Liszti témák variációival, ciklikus formákkal, újító harmóniákkal.

A különleges szünettelenységhez is sok kísérletezést követő módosítások után jutott, Schumann és Moscheles Konzertstükkjeit és Schumann hozzáfűzött gondolatait megismerve.

Így az *A-dúr* versenymű 6 eltérő karakterű része összeolvasztott tételekként emelik ki a hangulati kontrasztokat: nagyon lassú, izgatottan gyors, mérsekelt gyors, inkább gyors, harcias, de kevésbé gyors „tételek”. Az *A-dúr zongoraverseny* kevésbé bőkezű a szólista technikai eszközeivel, gyakran fafűvósok és vonósok kísérője lesz, nem uralja a tematikus anyagot, nem is játssza a témákat eredeti formájukban.

A harmóniai és formai újdonságokat a csillogás ellenére kevésbé értette meg a szakma. Brendel a Liszt félreértve című esszéjében felismeri: Liszt munkásságában jelen van a töredékes; zenei érvelése gyakran nem jut végkifejletre. De vajon nem a töredék a romantika legtisztább formája? Liszt a formai kritikákra azt válaszolta: „Az új bor új palackokat követel.”

Liszt Ferenc Dante szimfónia

Vajda
János



Lisztet az isteni magasságok egész életén át foglalkoztatták. Dante Színjátékának megzenésítését költő barátjának, Aufrannak feljegyzése már 1845-ből említi, amikor a marseille-i katedrális orgonáján éjfélutáni játszott elő neki vázlatokat és hosszan improvizált. Két év múlva szerelmének, Sayn-Wittgenstein hercegnőnek zongorázott elképzeléseinek töredékeiből és felvetette, hogy Genellinek a mű jeleneteihez készült válogatott rajzai kísérik a zenét a frissen feltalált diorámán, sőt szélgépet is alkalmazott volna a Pokol tételben, de ezekről a költségek miatt a hercegnő lebeszélte.

A zenekari megvalósulás akkor vált komollyá, amikor Weimarban karmesternek kérték fel és világhíró zongoravirtuóz életét feladta. Ekkoriban sorozatban születtek a beriozi programzenéhez hasonló szimfonikus költeményei, amelyek sután kezelt, egymást idéző dallam-idom alapján azonnal felismerhetők. A *Dante szimfónia* felfogható két szimfonikus költeményként, kölcsönözve számos korábbról ismert liszti hangfűzért, ugyanakkor valamennyinél kiforrottabb mind témáiban, mind komplexitásában, szimfonikus költeményeinek koronája. A komponálást sorra befolyásolta Sayn-Wittgenstein a Teremtőhöz közeledő diadalmos finálét javasolva, másfelől Wagner, akinek Zürichben Liszt eljátszotta az új verziót. Eredetileg a három részes Dante-művet három tétel zenésítette meg, de Wagner állította, hogy a földi ember képességeit meghaladja a mennyország dicsőségének képzelete és így zenei ábrázolása is. Kompromisszumként a szimfónia kéttételes, és a Paradicsomot a Purgatóriumot szünet nélkül követő Magnificat képviseli magas hangú kóruskísérettel.

Az első tételben Vergilius a Pokolba kíséri Dantét. Itt Liszt módosított szonátaformában próbálkozik különleges zenei eszközökkel szítva a lángokat, megjelenítve a Pokol nyomorúságát, halljuk a gyötrelem sikolyait, fájdalmas jajveszkeléseket, itt-ott ökölcspás kelt lármát. A Pokol Kapujától ereszkedő



ANGELICA LEANYKÁR és GRAF ERŐSIBÉTT

kromatikus motívum kísér: az oktávot kettéosztó három hang az első téma, a nyugodtabb középső rész Malatesta és da Rimini tiltott szerelmi epizódjához kapcsolódik, akiket kettős házasságtörés juttat a Pokolra. Hárfán, fuvalán, hegedűn lágy és gyengéd muzsika szól. A harmadik szakasz feleleveníti az áramló elsőt, fokozott vadsággal. A tétel zárásaként hatszor szólal meg az egyik tritonus téma, jelezve, hogy Vergilius és Dante megpillantja Lucifer szájában a három áruló, Júdás, Brutus és Cassius szemeit.

A második tétel, a Purgatorio az első tétel középső részének hangulatában indít, a partitúrában olvasható: csodálatos lágy suttogás, amely megnyugtatja az elmét és enged a tenger örök tisztaságáról álmodnunk. A középső lamentoso fűgával kezdődik, témája találón a Paolo és Francesca epizód az első részből. A szakaszt recitativóként sóhajtozó motívumok és korárszerű részek kísérik a bűnbánók siránkozását jelképezve. A második tételt záró Magnificat, a menynei kórus csak két versszak latin szöveg, a Crux fidelis gregorián éneken alapul, amelyet Liszt gyakran használt a kereszt tonális szimbólumaként. Az éteri „Hozsanna” és „Hallelujah” hangjaival a kórus véget ér, az emelkedő triádok elképesztő egymásutánja a mennybe vezető lépcsőt szimbolizálja, amely egy leszálló egész hangban oldódik fel. Egy másik változat is szerepel a partitúrában: diadalmas fortissimo ad libitum hozzáadva az éteri pianissimo possibile befejezéshez. A Liszt vezényelte drezdai bemutató 1857-ben csúfosan megbukott az elégtelen próbafolyamat okán, később azonban elnyerte méltó helyét a koncertterekben.

20 APRIL 2023 19.30 | PESTI VIGADÓ

HUNGARIAN GEMS 4

LISZT: Malédiction, S.121

LISZT: Piano Concerto No.2, S.125 (in A major)

-intermission-

LISZT: Dante Symphony S.109

Fülöp Ránki piano,

Angelica Girls' Choir (Zsuzsanna Gráf choirmaster)

Concerto Budapest Symphony Orchestra

Conductor: **János Kovács**

The night starts with a genuine treat: Liszt composed his concerto for piano and strings, Malédiction when he was twenty-two; later, he rewrote it, the piece didn't get published at the time, only much later, post-humously, in 1915. Its title– Malédiction or Curse – was not the composer's idea, though; it is only one of the words written above the themes in the manuscript. The score of the piano concerto reflects virtuosity, and its unusual orchestration lends it a unique touch. Although his Piano Concerto in A major was completed only a few years later, it demonstrates an entirely different artistic approach: the orchestra and the piano play in complete harmony, complementing one another instead of competing. The piece was written in a typical Lisztian form: the three movements are arranged in a single large entity. The soloist playing both piano concertos is Fülöp Ránki. Although he is still in his twenties, he has earned recognition in the international music scene with his profound and spirited way of playing. The last piece of the programme conducted by Maestro János Kovács is one of the most extraordinary feats of Liszt's symphonic oeuvre, his Dante Symphony written in 1855 and 1856. Liszt originally intended to project images and use a wind machine during its performance, but Wagner, to whom the symphony was dedicated, tried to dissuade his friend (and future father-in-law) from these pompous solutions with the words: "No! I exclaimed loudly, not that, away with it! No majestic Deity! Leave us the fine soft shimmer!" Presumably influenced by him, Liszt wrote two different endings for the future performers of his three-movement piece.



CONCERTO BUDAPEST

concertobudapest.hu



KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

